

AKTIVIZAČNÍ METODY VE VÝUCE ČESKÉHO JAZYKA

Michaela Molková

Resumé: Cílem tohoto příspěvku je představit metody, které slouží k upevnění vybraných gramatických jevů na druhém stupni základních škol. Prezentované metody kladou důraz na samostatné řešení problému a týmovou práci, což vede nejen k aktivnímu zapojení žáků, ale ve výsledku i k větší efektivitě výuky.

Klíčová slova: samostatnost, týmová práce, aktivní zapojení žáků, efektivita výuky

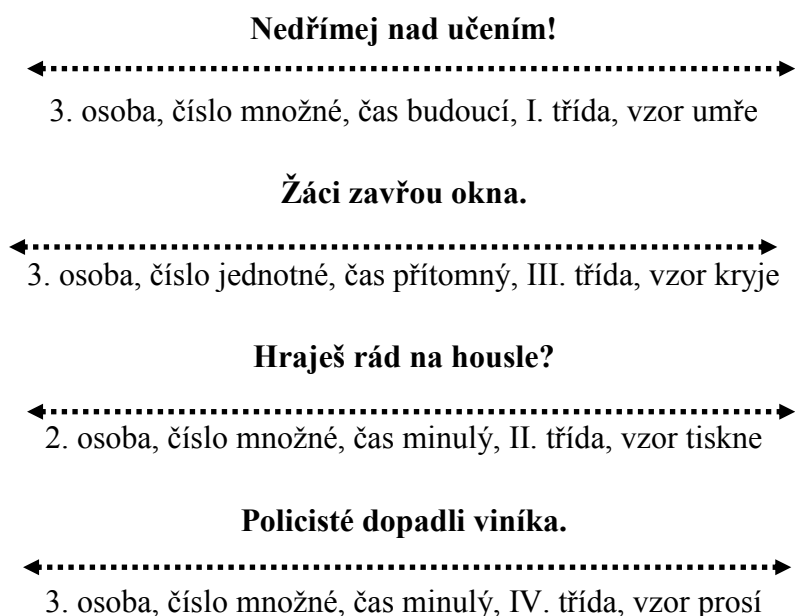
Abstract: The aim of this contribution is to introduce methods which help to consolidate selected grammar at secondary schools. Presented methods emphasize particular problem solving and team work, which leads both to active involvement of pupils and to greater effectiveness of teaching as well.

Key words: Independence, team work, active involvement of pupils, effectiveness of teaching

Úvod

Aktivizační metody jsou metody ve výuce, při kterých je aktivita žáka zřetelně vidět, tzn. je nejen myšlenková, ale projevuje se chováním a konáním nebo alespoň větším objemem řeči žáka. Aktivizační metody kladou důraz také na samostatnou práci žáků a jejich spolupráci s učitelem, což vede k jejich vyšší participaci ve výuce. Primárním cílem těchto metod je přeměna pasivních žáků (posluchačů) v účastníky v učení, kteří se přímou zkušeností naučí mnohem více než při jednostranném použití tradičních frontálních výukových metod (1).

Obrázek 1 - Domino

Jeho romány se mi velmi líbily.

←.....→
1. osoba, číslo jednotné, čas budoucí, V. třída, vzor dělá

Budu pomáhat svému otci v lese.

←.....→
2. osoba, číslo množné, čas budoucí, II. třída, vzor začne

Načnete tu oříškovou čokoládu?

←.....→
1. osoba, číslo množné, čas minulý, I. třída, vzor bere

Úlohu si děti vždy psaly samy.

←.....→
3. osoba, číslo jednotné, čas přítomný, IV. třída, vzor trpí

Květina krásně voní.

←.....→
3. osoba, číslo množné, čas minulý, III. třída, vzor kryje

Tygři žili i na Sibiři.

←.....→
3. osoba, číslo množné, čas minulý, V. třída, vzor dělá

Děti nechaly svoje klíče doma.

←.....→
3. osoba, číslo jednotné, čas přítomný, I. třída, vzor maže

Pes hryže kost.

←.....→
3. osoba, číslo jednotné, čas přítomný, V. třída, vzor dělá

Pavel mává rukou na svého otce.

←.....→
3. osoba, číslo jednotné, čas minulý, IV. třída, vzor sází

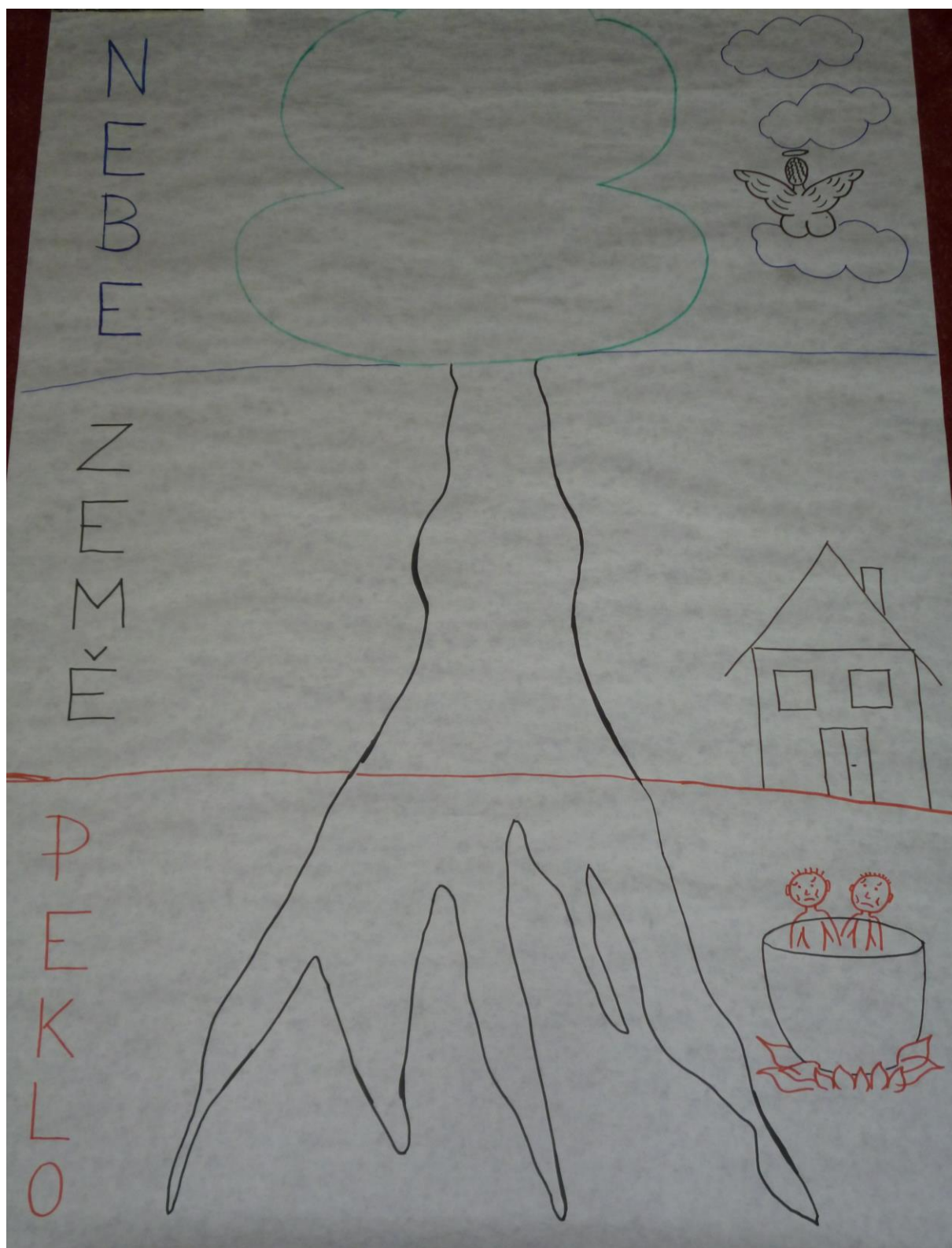
Zahořel láskou ke své spolužačce.

←.....→
2. osoba, číslo jednotné, čas přítomný, V. třída, vzor dělá

Obrázek 2 - Piškvorky

	děti	kočata	hudební skupiny	chlapci a dívky	velké šelmy	davy lidí	turisti	učitelky	zvířata	velitelé
navštívit										
skákat										
získat										
soutěžit										
sledovat										
podniknout										
vstoupit										
ukazovat										
pomáhat										
zaujmout										
cestovat										
hrát (si)										

Obrázek 3 – Strom života

Stat'

Aktivizační metody, které představím, slouží k upevnění dané gramatické látky, nikoli k její prezentaci. U některých z nich uvádím konkrétní příklady.

1. Domino (obr. 1)

Zaměření: mluvnické kategorie sloves

Žáci se rozdělí do dvojic a každá dvojice dostane sadu kartiček, které skládají pod sebe formou domina.

2. Piškvorky (obr. 2)

Zaměření: shoda podmětu s přísudkem

Učitel pověsí na tabuli velký hrací plán, na kterém jsou políčka označena v horní řadě podstatnými jmény (podměty) a v prvním sloupci slovesy (přísudky). Žák, který chce na daném políčku udělat kolečko nebo křížek, musí uvést správně tvar (řekne, zda ve shodě podmětu s přísudkem napíše „i“ nebo „y“), který odpovídá danému políčku.

3. Elektrický proud

Zaměření: psaní osobních zájmen mě/mně

Žáci se rozdělí do dvou skupin, postaví se vedle sebe do řady a drží se za ruce. První žáci v řadě stojí čelem k učiteli a jen oni vidí kartičky, které jim učitel ukazuje, ostatní stojí otočeni zády. Na kartičkách jsou napsané věty bez chyb i s chybami. Pokud je věta správně, žák stiskne jednou ruku za sebou stojícího spolužáka, pokud je věta špatně, stiskne ji dvakrát. Ten stiskne ruku dalšímu spolužákovi, až se signál dostane k poslednímu v řadě, který vykřikne „dobře“ (když k němu přišel kladný elektrický náboj) nebo „špatně“ (v případě, že k němu přišel záporný elektrický náboj). Kdo je rychlejší a odpoví správně, získává pro skupinu bod.

4. Strom života (obr. 3)

Zaměření: psaní předpon s-, z-, vz-

Na tuto aktivitu si učitel přinese pomůcku, a to plakát, který může použít opakovaně. Stejný obrázek jako na plakátě, ale v menším provedení dostanou všichni žáci, aby si mohli dělat poznámky. Obrázek je rozdělen do třech částí (nebe, země, peklo) a na středu je namalovaný strom, který zasahuje do všech výše uvedených částí. Jedná se o „strom lidského života“, který stojí na zemi, svou korunou zasahuje do nebe a svými kořeny do pekla. Úkolem lidí na zemi je změnit se, aby se dostali do nebe. Když se nezmění, dostanou se do pekla, kde se budou společně s ostatními vařit v kotli. Z výše zmíněného popisu tedy logicky vyplývá, že slovesa vyjadřující změnu stavu budou v části „země“, slovesa označující směr vzhůru v části „nebe“ a konečně slovesa vyjadřující směr z povrchu dolů nebo směr dohromady v části „peklo“. Učitel stojí u obrázku a v ruce drží sáček s kartičkami, na kterých jsou napsaná slovesa s chybějícím/i počátečním/i písmenem/písmeny (*_létnout, _blednout, _hodit, ...*). Žáci chodí po jednom k tabuli, vylosují si kartičku a přilepí ji do příslušné části obrázku. Ostatní žáci píší slovesa do svého pracovního listu.

5. Slovesná abeceda

Zaměření: slovesné třídy

Při této aktivitě se klade důraz na samostatnost žáků. Učitel určí slovesnou třídu a vzor, na který žáci vymyslí co nejvíce příkladů. Po skončení stanoveného časového limitu vyvolá učitel ty, kteří vymysleli jen jeden příklad, a napíše ho na tabuli. Podobně postupuje dále, vyvolá ty, kteří vymysleli dva příklady, tři příklady atd. Nakonec ten žák, který má nejvíce sloves, doplní, co ještě nikdo neřikal.

6. To nejlepší na konec

Zaměření: druhy vedlejších vět

Učitel zadá žákům libovolnou hlavní větu, která stojí na začátku souvětí (např. *Řekl mi to, Přišel bych tam, Zeptal se otce*). Žáci samostatně dokončují souvětí různými vedlejšími větami, které sami vymyslí. Po uplynutí času na vypracování úkolu chodí žáci psát věty na tabuli, u každé vedlejší věty určí také její druh. Potom se hlásí ti žáci, kteří mají ještě jiný druh vedlejší věty, který na tabuli není uvedený.

Závěr

Cílem mého příspěvku bylo představit metody, které vedou k aktivnímu zapojení žáků při výuce. Prezentované příklady metod byly vyzkoušeny ve školní praxi a tato skutečnost ukázala, že byly žáky nejen pozitivně přijaty, ale také přispěly k lepšímu a rychlejšímu osvojení učiva.

Poznámky

(1) Převzato z KOTRBA, Tomáš - LACINA, Lubor. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno, 2007. ISBN 80-87029-12-7.

Literatura

GRECMANOVÁ, Helena – URBANOVSKÁ, Eva. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc, 2007. ISBN 978-80-85783-73-5.

JANKOVCOVÁ, Marie – PRŮCHA, Jiří - KOUDELA, Jiří. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. Praha, 1989. ISBN 80-04-23209-4.

KOTRBA, Tomáš - LACINA, Lubor. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno, 2007. ISBN 80-87029-12-7.

MAŇÁK, J. - ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno, 2003. ISBN: 80-7315-039-5.

VÍŠKA, Václav. *Vybrané aktivizující metody výuky v hodinách českého jazyka na ZŠ*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-7435-015-3.

Jméno, adresa pracoviště

Michaela Molková, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Studentská 84, 532 10 Pardubice